

نگرش دانشجویان دانشگاه پیام نور گیلان به یادگیری و آموزش الکترونیکی

مریم گوهری مقدم^{۱*} و سمیرا حبیبی^۲^۱ مربی، عضو هیات علمی، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد آستانه اشرفیه، گیلان، ایران*نویسنده مسئول: m.gohari.moghadam@gmail.com^۲ دانشجوی دکتری تکنولوژی آموزشی علامه طباطبائی، تهران، ایران.samira_habibi42@yahoo.com

چکیده

فناوری اطلاعات و ارتباطات امروزه تاثیر بسزایی در محیط اطراف ما و به ویژه آموزش داشته است. یادگیری الکترونیکی یک شکل جدیدی از یادگیری و تاثیرات فناوری اطلاعات و ارتباطات است که در بین دانشجویان و اساتید محبوبیت خاصی پیدا کرده است و تمایل زیادی به استفاده از آن دارند. در این پژوهش نگرش دانشجویان دانشگاه پیام نور گیلان به یادگیری الکترونیکی را از طریق پرسشنامه نگرش یادگیری الکترونیکی میر علی سید تقوی (۱۳۸۶) سنجیده شد. به همین جهت جمعیت آماری ما دانشجویان دانشگاه پیام نور گیلان بودند و از طریق روش نمونه گیری در دسترس از بین دانشجویان شرکت کننده در دوره ی یادگیری الکترونیکی در دانشگاه پیام نور واحد سیاهکل ۵۰ نفر انتخاب شده و پرسشنامه را تکمیل کردند. آمار در بخش توصیفی (میانگین؛ انحراف معیار و واریانس) و سپس برای بررسی میزان همبستگی بین مولفه ها در بخش استنباطی ضریب همبستگی پیرسون مورد استفاده قرار گرفت. در نهایت نتایج نشان داد که نگرش دانشجویان نسبت به یادگیری الکترونیکی مثبت است و کارایی اثربخش محیط یادگیری الکترونیکی نیز به تایید رسید.

واژه های کلیدی: یادگیری الکترونیکی، نگرش، دانشجو، آموزش از راه دور

مقدمه:

در عصر حاضر تحصیل بخش مهمی از زندگی هر فرد را تشکیل می‌دهد. امروزه با گسترش فناوری اطلاعات و ارتباطات، آموزش و یادگیری نیز از تاثیرات آن بی بهره نمانده‌اند. یکی از شکل‌های فناوری اطلاعات در فرایند یادگیری و آموزش، یادگیری الکترونیکی است. این شکل یادگیری باتوجه به مزایایی که برای آن بیان کرده‌اند، توانسته جایگاه ویژه‌ای در آموزش به ویژه آموزش عالی برای خود پیدا کند. از طرفی بحث رویکرد یادگیری مادام العمر به میان آمده، و ارزش یادگیری الکترونیکی بیش از پیش اهمیت پیدا کرد. با توجه به این امر اکثر دانشگاه‌ها یادگیری الکترونیکی را در فرایند تدریس خود استفاده می‌کنند تا نیازهای متفاوت در یادگیری را منطبق سازند. (عمر، ۲۰۱۱).

یادگیری الکترونیکی^۱ از دیدگاه‌های متفاوت فایل تعریف است. متخصصان یونسکو تعریف یادگیری الکترونیکی را به سادگی و به وضوح به عنوان یادگیری از طریق اینترنت و چندرسانه‌ای^۲ بیان کردند (عزیزی شمایی و همکاران، ۱۳۹۶). دیشکنری کمبریج یادگیری الکترونیکی را به عنوان یادگیری از طریق مطالعه در خانه با استفاده از کامپیوتر و دوره های آموزشی ارائه شده در اینترنت تعریف می‌کند. یادگیری الکترونیکی یک نسل جدید از یادگیری را که می‌تواند به محیط‌های آموزشی برای دستیابی به اهداف مختلف کمک کند، فراهم آورده است. (عباسی کسان، شمس مورکانی، ۱۳۹۷).

یادگیری الکترونیکی دارای مزایایی است که باعث جلب توجه نهادهای آموزشی، اساتید و همچنین دانشجویان شده است: استفاده از روش چندرسانه ای در فرایند آموزش و یادگیری، عدم محدودیت زمانی و مکانی، گسترش آموزش در همه جا و برقراری عدالت اجتماعی، امکان خواندن آنلاین مواد آموزشی، تصمیم‌گیری دانشجویان در کنترل فرایند تدریس و یادگیری (جویک، ۲۰۱۷).

یادگیری الکترونیکی تحت تاثیر عواملی قرار می‌گیرد که باعث موفقیت یا عدم موفقیت آن در چرخه آموزش می‌شود. عوامل تاثیرگذار در یادگیری الکترونیکی در سه گروه طبقه بندی شده‌اند: سازمانی، کلی و شناختی. همچنین خان فهرستی از عوامل تاثیرگذار در یادگیری الکترونیکی بیان کرده است که شامل: عوامل آموزشی، فن آوری، طراحی رابط، مدیریت، پشتیبانی، عوامل انسانی، عوامل سازمانی هستند. در ذیل عوامل آموزشی و عوامل انسانی، تحلیل مخاطب و ویژگی‌های وی از مهم ترین بخش‌ها است (اقبال و همکاران، ۱۳۹۴). نگرش، رفتار و واکنش مخاطب نسبت به یادگیری الکترونیکی در این دسته عوامل قرار می‌گیرد. برخی از متخصصین یادگیری الکترونیکی معتقدند که نگرش دانشجویان به یادگیری الکترونیکی از درک مزایا و معایب آن بدست می‌آید. نگرش به عنوان یک تمایل اکتسابی برای واکنش نشان دادن به طور مثبت یا منفی به یک موقعیت، نهاد، شیء یا شخصی خاصی تعریف شده است.

ثردنایک در فرایند یادگیری برنگرش فراگیر تاکید می‌کند و آن را نوعی آمادگی می‌داند که یادگیرنده با خود به موقعیت یادگیری می‌آورد. نگرش‌هایی که در رفتار انسان تجلی می‌کنند، از تجارب او نشئت می‌گیرند. اگر تجربیات یادگیرنده در مورد آموزش مثبت باشد، نگرش مثبتی به یادگیری و آموزش پیدا می‌کند و پیشرفت بیشتری دارد و اگر تجارب او در این مورد منفی باشد، نگرش منفی پیدا می‌کند و پیشرفت کمتری در یادگیری دارد. محیط آموزشی می‌تواند بر نگرش دانشجویان نسبت به فعالیت‌های یادگیری تاثیر بگذارد. شرکت فراگیران و دانشجویان در یک تجربه الکترونیکی باعث ایجاد نوعی نگرش در آنان نسبت به این آموزش‌های می‌شود که این نگرش بسته به کیفیت این تجربه، مثبت یا منفی است. (خندقی، محمدحسین زاده، ۱۳۸۹). با توجه به ویژگی‌های مخاطب در یادگیری الکترونیکی، مسئله نگرش او از جمله مسائل مهم مورد توجه در فرایند یادگیری الکترونیکی است.

ظهور یادگیری الکترونیکی در ایران توانسته است تا حدودی پاسخگوی تقاضای آموزش باشد و فرصت‌های یادگیری را برای قشر زیادی فراهم کند. اما موفقیت در به کارگیری یادگیری الکترونیکی مستلزم استقبال فراگیران از این برنامه ها است. علاوه بر

^۱ E-learning

^۲multimedia

توجه به عوامل ذکر شده، یکی از روشهای پیش بینی استقبال افراد از آموزش الکترونیکی و به تبع آن پیش بینی رفتار آنان در قبال آن، اطلاع از نگرش آنان نسبت به یادگیری الکترونیکی است. از طرفی افزایش دانش و سطح آگاهی مخاطبان درباره ی برنامه های یادگیری الکترونیکی موجب افزایش بینش و نگرش آنان و در نتیجه، کاهش مقاومت و ایجاد زمینه پذیرش سیستم-های یادگیری الکترونیکی در آنان می شود (خندقی، محمدحسین زاده، ۱۳۸۹).

در بررسی نگرش نسبت به یادگیری الکترونیکی در داخل و خارج پژوهشها و تحقیقاتی صورت گرفته است. در پژوهشی در سال ۲۰۱۱ توسط هوانگ تحت عنوان نگرش و رفتارهای افراد در استفاده از یادگیری الکترونیکی با توجه به تفاوت جنسیت، تجربه رایانه ای، خودکارآمدی و جنبه های انگیزش صورت گرفت. در پایان به این نتیجه دست یافت، دانشجویان پسر نگرش مثبت تری نسبت به دختران داشتند، تجربه یادگیری رایانه ای به عنوان پیش بینی کننده مهم در خودکارآمدی و انگیزه یادگیرندگان به یادگیری الکترونیکی بود.

در پژوهشی تحت عنوان بررسی نگرش های دانشجویان به یادگیری الکترونیکی: مطالعه موردی هند، توسط واندانا مهرا و همکاران (۲۰۱۱) با ۴۰۰ دانشجوی کارشناسی ارشد صورت گرفت، نتیجه گرفتند که ۷۶ درصد دانشجویان به طور معناداری به یادگیری الکترونیکی نگرش مثبت داشتند، با این وجود، ۲۴ درصد دانشجویان نگرش منفی به یادگیری الکترونیکی داشتند. و در حدود ۸۲ درصد دانشجویان مفید بودن یادگیری الکترونیکی را بیان کردند. پژوهشی تحت عنوان بررسی نگرش به یادگیری الکترونیکی بین دانشجویان ارشد توسط دکتر سانتوش خیرده (۲۰۱۷) با ۱۲۸ دانشجوی بررسی شد. نتایج نشان داد که ۴۵،۴۵ درصد دانشجویان پسر نگرش متوسطی به یادگیری الکترونیکی داشتند و ۴۳،۵۴ دانشجویان دختر نگرش متوسطی به یادگیری الکترونیکی داشتند، و تفاوتی بین سطح نگرش آنها به یادگیری الکترونیکی وجود نداشت. در پژوهشی تحت عنوان عوامل تاثیرگذار نگرش های دانشجویان در یادگیری الکترونیکی توسط جوویچ و همکاران (۲۰۱۷) با مجموع ۲۸۶ دانشجوی صورت گرفت، سه عامل با استفاده از تحلیل اجزاء اصلی شناسایی شدند، مفید بودن یادگیری الکترونیکی، سهولت در استفاده، و طراحی محتوا. همه عوامل تاثیر مهمی بر نگرش به یادگیری الکترونیکی دارند. مفید بودن یادگیری الکترونیکی تاثیر مهمی بر مقاصد یادگیری الکترونیکی دانشجویان دارد. در ایران نیز پژوهش هایی صورت گرفته است. در پژوهشی تحت عنوان بررسی نگرش دانشجویان نسبت به یادگیری الکترونیکی توسط مقصود امین خندقی و معصومه محمدحسین زاده (۱۳۸۹) صورت گرفت، نتایج نشان داد که دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی مشهد پس از شرکت در دوره های آموزش الکترونیکی درک و نگرش مناسبی نسبت به آن پیدا کرده اند. در پژوهشی دیگر تحت عنوان بررسی ارتباط نگرش به یادگیری الکترونیک و خودتنظیمی در پیشرفت تحصیلی دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی بابل توسط مصطفی عزیزی شمامی و همکاران (۱۳۹۶) صورت گرفت، نتایج نشان داد نگرش به یادگیری الکترونیکی و خود تنظیمی تاثیر مثبت و معناداری بر پیشرفت تحصیلی دارند. نگرش مثبت دانشجویان نسبت به یادگیری الکترونیکی به آنها کمک خواهد کرد تا فنون خود تنظیمی بیشتری را در یادگیری به کار گیرند و در نهایت پیشرفت و موفقیت بیشتری را به دست آورند. در پژوهشی تحت عنوان مقایسه دانش و نگرش دانشجویان آموزش مجازی با دانشجویان غیرمجازی در مورد آموزش الکترونیکی توسط پاک سرشت و همکاران (۱۳۹۵) صورت گرفت، نتایج نشان داد که در مجموع سطح دانش دانشجویان در هر دو گروه در مورد آموزش مجازی پایین و نگرش آنها مثبت می باشد.

دانشگاه پیام نور چندی است که در صدد ایجاد آموزش های الکترونیکی شده است و با اهداف خاص خود به دنبال برطرف سازی نیازهای دانشجویان در حوزه آموزش و یادگیری است. تا کنون برای برخی دورس محتوای الکترونیکی تهیه و تدوین شده است، و به اجراء درآمده اند. در این پژوهش به بررسی نگرش دانشجویان نسبت به یادگیری الکترونیکی در دوره های یادگیری الکترونیکی دانشگاه پیام نور واحد سیاهکل پرداخته ایم. بدین منظور نگرش دانشجویان نسبت به آموزش های الکترونیکی در چهارمولفه محیط یادگیری مستقل، محیط یادگیری موثر، محیط آموزش چندرسانه ای، و محیط یادگیری مبتنی بر هدایت آموزش دهندگان مطالعه شده و در نهایت میزان همبستگی میان این چهارمولفه بررسی شده است.

روش پژوهش:

از آنجایی که در پژوهش حاضر به بررسی و توصیف چگونگی وضع موجود پرداخته شده است؛ بنابراین روش تحقیق این پژوهش، توصیفی و از نوع همبستگی است.

جامعه آماری این پژوهش، دانشجویان پیام نور دانشگاه گیلان در سال تحصیلی ۱۳۹۷-۱۳۹۶ بودند که از بین آنها واحد سیاهکل به عنوان نمونه به صورت هدفمند و در دسترس ۵۰ دانشجوی شرکت کننده در دوره های یادگیری الکترونیکی دانشگاه انتخاب شدند.

ابزار جمع آوری داده های این پژوهش، پرسشنامه ای برگرفته از پژوهش سید تقوی (۱۳۸۶) بود که نگرش دانشجویان به آموزش الکترونیکی و یادگیری الکترونیکی را در چهارمولفه شامل محیط یادگیری مستقل، محیط یادگیری موثر، محیط آموزش چندرسانه ای و محیط یادگیری مبتنی بر هدایت آموزش دهندگان شامل می شد. روایی این پرسشنامه با نظر اساتید و کارشناسان تایید شد و پایایی پرسشنامه با محاسبه ضریب آلفای کرونباخ ۸۳ درصد به دست آمد. تعداد ۵۰ پرسشنامه توسط دانشجویان پاسخ داده شد.

در ابتدا میانگین نمرات هر مولفه در بخش آمار توصیفی و سپس میزان همبستگی میان مولفه ها ضریب همبستگی پیرسون در بخش آمار استنباطی بیان شد.

یافته ها:

در این پژوهش ۵۰ نفر از دانشجویان دانشگاه پیام نور واحد سیاهکل شرکت کردند. دانشجویان مقطع کارشناسی بودند. در ابتدا آمار توصیفی یافته در جدول ۱ نمایش داده می شود.

SD	M	سوالات و شاخص ها
.۷۴	۴/۶۵	۱. یادگیری الکترونیکی به عنوان محیط یادگیری مستقل
.۷۴	۴/۳۵	۲. یادگیری الکترونیکی به عنوان محیط یادگیری موثر
.۶۳	۴/۲۵	۳. یادگیری الکترونیکی به عنوان محیط آموزش چند رسانه ای
.۷۱	۴/۵۰	۴. استادان به عنوان راهنمای یادگیرندگان

جدول ۱: میانگین و اتحراف استاندارد مولفه ها

با توجه به میانگین های بدست آمده از نتایج پرسشنامه ها می توان نتیجه گرفت که نگرش دانشجویان نسبت به دوره های آموزش الکترونیکی مثبت بوده است و دانشجویان با بهره گیری از این دوره ها ابراز موافقت کرده اند. به منظور بررسی بیشتر، همبستگی بین مولفه ها نیز مورد بررسی قرار گرفته است که نتایج آن در جدول ۲ ارائه گردیده است:

متغیرها			
۴	۳	۲	۱
.۶۴*	.۳۸*	.۲۸*	۱
.۴۴*	.۵۳*	۱	
.۵۸*	۱		
۱			

*Correlations are significant at the $P < 0.01$ (2-tailed)

جدول ۲: تجزیه و تحلیل نگرش دانشجویان (همبستگی بین مولفه ها)

ضریب همبستگی میان متغیرها در جدول ۲ ارائه شده است. ارتباط دو به دو متغیرها نشان از وجود رابطه معنی دار مثبت میان بعضی از متغیرها دارد. به منظور بررسی رابطه علی میان متغیرها و به منظور بررسی بیشتر از روش تحلیل رگرسیون چندگانه استفاده شد که نتایج آن در جدول ۳ ارائه گردیده است.

P	r	b	متغیرهای مستقل	متغیر وابسته
۰۰۰	.۱۸	.۴۷	یادگیری الکترونیکی به عنوان محیط یادگیری مستقل	یادگیری الکترونیکی به عنوان محیط یادگیری
۰۰۰	.۱۵	.۱۳	یادگیری الکترونیکی به عنوان محیط آموزش چند رسانه ای	یادگیری الکترونیکی به عنوان محیط یادگیری
۰۰۰	.۱۹	.۳۳	یادگیری الکترونیکی به عنوان محیط آموزش مبتنی بر هدایت آموزش دهندگان	یادگیری الکترونیکی به عنوان محیط یادگیری
$R = .۷۴, R^2 = .۵۵, F = ۸۱/۶۵, p < .۰۰۱$				

جدول ۳: نتایج تحلیل رگرسیون نگرش دانشجویان

نتایج تحلیل رگرسیونی به منظور بررسی تاثیر متغیرهای پیش بین (یادگیری الکترونیکی به عنوان محیط یادگیری مستقل، یادگیری الکترونیکی به عنوان محیط آموزش چند رسانه ای و یادگیری الکترونیکی به عنوان محیط آموزش مبتنی بر هدایت آموزش دهندگان) بر روی یادگیری الکترونیکی به عنوان محیط یادگیری موثر نشان داد که هر سه متغیر پیش بین هستند ($R = .۷۴, R^2 = .۵۵, F = ۸۱/۶۵, p < .۰۰۱$) که در این میان یادگیری الکترونیکی به عنوان محیط یادگیری مستقل (.۴۷) بیشترین میزان پیش بینی و یادگیری الکترونیکی به عنوان محیط آموزش چند رسانه ای (.۱۳) کمترین میزان پیش بینی را داشته اند.

نتیجه گیری:

نتایج پژوهش نشان داد که میانگین بالای نمرات نگرش دانشجویان نسبت به آموزش الکترونیکی، حاکی از نگرش نسبتاً مطلوب دانشجویان نسبت به آموزش‌های الکترونیکی و یادگیری الکترونیکی داشتند، نتایج این پژوهش با نتایج پژوهش خندقی و همکاران (۱۳۸۹)، عزیزی شامی و همکاران (۱۳۹۶)، واندانا مهرا نا و همکاران (۲۰۱۱) و سانتوش خیرده (۲۰۱۷) همسو بوده است. یکی از عوامل مهم در موفقیت دوره های یادگیری الکترونیکی تحلیل مخاطب و ویژگی‌های او، مشارکت دادن او در فرایند پیش از شروع تدریس و یادگیری، در نظر گرفتن عوامل رفتاری، شناختی، هیجانی، و همچنین توجه به عامل نگرش در ایجاد دوره که باید به عنوان مهم ترین عوامل در بخش عوامل تاثیر گذار آموزشی مورد بررسی قرار گیرد.

با توجه به یافته‌ها و پژوهش‌های دیگر در حوزه یادگیری الکترونیکی، دانش و نگرش و مهارت مخاطب در فرایند یادگیری الکترونیکی همیشه مورد توجه بوده است. اهمیت نگرش به این دلیل بالاتر است تا زمانی که نسبت به امری تصور مثبت و حالت روانی مثبتی وجود نداشته باشد نمی توان فرد را به سمت آموزش و فرایند تدریس هدایت کرد. توجه به نیازها و خواست‌های دانشجویان پیش از شروع دوره های یادگیری الکترونیکی مهم است. از جمله راهکارهای ارائه شده در جهت توجه به نگرش و نیاز دانشجویان پیش از شروع دوره های الکترونیکی می توان به موارد زیر اشاره کرد:

- * استفاده از نظرسنجی‌های متفاوت در بین دانشجویان پیش از ایجاد دوره های یادگیری الکترونیکی
- * طراحی آموزشی و استفاده از الگوهای طراحی آموزشی در دوره‌های یادگیری الکترونیکی
- * برگزاری کارگاه های آموزشی و توجیهی تولید کنندگان دوره‌های یادگیری الکترونیکی در جهت تحلیل مخاطب
- * ایجاد نگرش مثبت در بین دانشجویان در جهت شرکت موثر در یادگیری الکترونیکی
- * آشنایی دانشجویان با محیط‌های چند رسانه ای و یادگیری الکترونیکی در جهت توانمند سازی آنان
- * توانمند ساختن دانشجویان و پرورش مهارت‌های رایانه ای در جهت شرکت بیشتر در دوره‌های یادگیری الکترونیکی.

منابع:

- حامد عباسی کسان، غلامرضا شمس مورکانی (۱۳۹۷). رشد فناوری، تغییر یادگیری. فصلنامه رشد فناوری. ۲۵-۱۷
- صدیقه پاک سرشت، مسعود خلیلی ثابت، محمدعلی واحدی، آرزو منفرد. (۱۳۹۵). مقایسه دانش و نگرش دانشجویان آموزش مجازی و دانشجویان غیرمجازی در مورد آموزش الکترونیکی. پژوهش در آموزش پزشکی، ۶۸-۶۱

- محمدرضا اقبال، اکرم السادات یعقوبی، سیده لیلا حسینی طبقدهی. (۱۳۹۴). عوامل موثر بر موفقیت یادگیری الکترونیکی در دانشگاهها. *فصلنامه فناوری اطلاعات و ارتباطات در علوم تربیتی*، ۷۱-۸۵.
- مصطفی عزیزی شمامی، زهرا جعفری کرفستانی، میمنت عابدینی. (۱۳۹۶). بررسی ارتباط نگرش به یادگیری الکترونیک و خود تنظیمی در پیشرفت تحصیلی دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی بابل. *مرکز مطالعات و توسعه آموزش علوم پزشکی یزد*، ۱۲۷-۱۱۴.
- مقصود امین خندقی، معصومه محمدحسین زاده. (۱۳۹۰). بررسی نگرش دانشجویان به یادگیری الکترونیکی. *پژوهش در نظام های آموزشی*، ۱۳۷-۱۵۳.
- میرعلی سیدتقوی. (۱۳۸۶). بررسی نگرش استادان و دانشجویان به یادگیری الکترونیکی: پیمایشی در دانشگاههای دارای آموزش الکترونیکی در ایران، *فصلنامه پژوهش و برنامه ریزی در آموزش عالی*، ۱۸۱-۱۶۰.
- Khirade, S. K. (2017). study of attitude towards e-learning among the graduate students. *Review Of Research Journal*, 1-4.
- Marija Jović, Milica Kostić Stanković, Ema Nešković. (2017). Factors Affecting Students' Attitudes towards E-Learning. *Journal of Sustainable Business and Management Solutions in Emerging Economies*, 73-80.
- Vandana Mehra, Faranak Omidian. (2011). Examining Students' Attitudes Towards E-learning: A Case from India. *Malaysian Journal of Educational Technology*, 13-18.